

4. Фёдоров, А.В. Лермонтов и литература его времени [Текст] / Андрей Венедиктович Федоров.- Л. : Худож. лит., 1967. - 363 с.
5. Архипов, В.А. М. Ю. Лермонтов. Поэзия познания и действия [Текст] / Владимир Александрович Архипов. - М. : Моск. рабочий, 1965. - 472 с.
6. Эйхенбаум, Б.М. О литературе: Работы разных лет [Текст] / Борис Михайлович Эйхенбаум; вступ. ст. М.О. Чудаковой, Е.А. Тоддес, с. 3 - 32. - М. : Сов. писатель, 1987. - 540, [2] с.
7. Найман, А.Г. Рассказы о Анне Ахматовой: Из кн. «Конец первой половины XX века» [Текст] / Анатолий Генрихович Найман. - М. : Худож. лит., 1989. - 300, [2] с.
8. Веселовский, А.Н. Историческая поэтика [Текст] / Александр Николаевич Веселовский; под ред. В. М. Жирмунского. - Л. : Институт литературы АН СССР, 1940. - 652 с.
9. Достоевский, Ф.М. Полное собрание сочинений [Текст] : в 30-ти т. / Федор Михайлович Достоевский. - АН СССР, Ин-т рус. лит.(Пушкин. Дом); Редкол.: В. Г. Базанов и др.- Л. : Наука (Ленингр. отд-ние), 1972 - Т. 30, кн. 1 : Письма. 1878-1881 / Текст подгот. и примеч. сост.: А. В. Архипова и др.; Ред.: Н. Ф. Буданова и др.- 1988. - 455, [1] с.: [1] л. портр. Библиогр. в примеч.: с. 257-402, 449-451. - Указ.: с. 413-448
10. Лотман, Ю.М. «Пиковая дама» и тема карт и карточной игры в русской литературе начала XIX в. [Электронный ресурс]: Юрий Михайлович Лотман, Пушкин: Биография писателя; Статьи и заметки, 1960—1990; "Евгений Онегин": Комментарий. — СПб. : Искусство-СПБ, 1995. — С. 786—814. (1) - Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotm/Pusch/45.php. - Библиотека Гумер - литературоведение.
11. Пушкин, А.С. Романы и повести [Текст] / Александр Сергеевич Пушкин; оформление художника А. Лепятского. - М. : Худож. лит., 1971. - 391 с.
12. Лермонтов, М.Ю. Стихотворения. Поэмы. Маскарад. Герой нашего времени [Текст] / Михаил Юрьевич Лермонтов. - М. : Худож. лит., 1985. - (Классики и современники). - (Русская классическая литература). - 479 с.

УДК 821. 111 С - 3. 091

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОСТІ РОБЕРТА САУТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА БРИТАНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

Дітькова С.Ю., к. пед. н, доцент, Савон Л.О., студент

Запорізький національний університет

Стаття присвячена зіставному аналізу спадщини маловідомого у вітчизняному літературознавстві Р. Сауті. Здійснено спробу розглянути названу творчу особистість не тільки у світлі негативних оцінок Дж. Гордона Байрона, а і з боку більш виважених підходів різних часів.

Ключові слова: компаративний аналіз, художня критика, літературне наслідування.

Дітькова С.Ю., Савон Л.А. ИНТЕПРЕТАЦИЯ ТВОРЧЕСТВА РОБЕРТА САУТИ В ОТЕЧЕСТВЕННОМ И БРИТАНСКОМ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ: СОПОСАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена сопоставительному анализу наследия малоизвестного в отечественном литературоведении Р. Саути. Реализована попытка рассмотреть названную творческую личность не только в свете негативных оценок Дж. Гордона Байрона, а и со стороны более взвешенных подходов разных времен.

Ключевые слова: компаративный анализ, художественная критика, литературное наследование.

Diťkova S.Yu., Savon L.A. INTERPRETATION OF ROBERT SOUTHEY'S WORK IN THE DOMESTIC AND BRITISH LITERARY CRITICISM: COMPARATIVE ANALYSIS / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article is dedicated to the comparative analysis of little-known in domestic literary criticism R. Southey's work. The attempt to consider the named creative personality not only in the light of the negative Byron's assessments but from the side of more suspended approaches of different times is realized.

Key words: comparative analysis, artistic criticism, literary succession.

Романтичне мистецтво, з його рішучою боротьбою проти літературних штампів та канонів класицизму, нерідко одразу ж відкидало художні завоювання попередніх епох. На сьогодні в романтизмі слід визначати не тільки найочевидніші екстремальні нововведення, але й основні естетичні норми, що є пріоритетним напрямком у сучасній літературознавчій науці, і, як наслідок, дозволяють говорити про *актуальність* дослідження спадщини Роберта Сауті, консервативного представника романтизму, у теорії якого надзвичайно точно відображені історико-культурні та естетичні явища тієї епохи.

Роберт Сауті (Southey) за правом вважається однією із найсуперечливіших постатей в історії англійської літератури: поет-лауреат, представник «озерної школи», захоплений революційний ідеаліст, що врешті став на консервативні позиції, друг і союзник У. Вордсворта і С. Колріджа, натхнення молодого Шеллі, противник Байрона, він займав чільне місце серед поетів-сучасників. Він писав і високу лірику, і політичні пісні, що відображають радість патріота, і «бунтівні» балади, і пасторальні ідилії, і епічні поеми. Хоча він належить до «озерних» поетів швидше за особистими вподобаннями, ніж за поетичною манерою, незважаючи на те, що протягом довгих років історики літератури та критики, здебільшого вітчизняні, майже в один голос ігнорували вивчення творчого спадку Роберта Сауті. Проблема оцінки ваги внеску Сауті в західноєвропейську культуру ускладнена і величезним обсягом та різноманіттям його творчості. «Його пристрасті не призводять ні до чого, крім дратівливості. Із деякою злістю у пері та холоднокрівністю у стилі, він дуже добросердний. Стрімкий у своїх поглядах, він дуже виражений у своїй відданості і вартій поваги в усьому, за виключенням політичних уподобань!», - сказав Уільям Хезлітт про Роберта Сауті [8]. Можна впевнено стверджувати, що ранні політичні погляди Сауті були революційними, а його творчі прагнення – поетичними. Професійна кар'єра поета почалась восени 1794 року, коли його ім'я вперше з'явилося в лондонській пресі [7, 283]. Через деякий час була опублікована перша епічна поема «Жанна Д'Арк» (1796), у якій знайшли відображення вільнолюбні настрої юного Сауті. Той же дух пронизує і його тогочасні поезії. Візьмемо, наприклад «Бленхаймський бій» (1798). У творі ми бачимо зовсім нового, серйозного та безкомпромісного поета. Він змальовує зіткнення точок зору різних генерацій, представлених у поезії дідусям та онуками. Для останніх знайдений у землі череп – це всього-на-всього цікава знахідка, викопана в садку. Для дідуся ж це ціла болюча та велична історія:

I find them in the garden,
For there's many here about,
And often when I go to plough,
The ploughshare turns them out;
[Я знаходжу їх у садку,
Їх тут полягло багато,
І часто, йдучи орати,
Мій плуг їх вириває.¹]

Радикально-демократичний журнал “Чорний карлик” цитував довгі уривки з творами Сауті, вибираючи при цьому найбільш “революційні” місця [1, С. 378]. Як бачимо, ще замолоду поет часто стає об'єктом однобокої негативної критики, незважаючи на романтичне спрямування поезій.

Російський літературознавець В.Н. Меднікова стверджує, що певна спільність ідейно-творчих позицій поетів “озерної школи” не означає тотожності поглядів та талантів. «Якщо Вордсворт і Колрідж володіли дійсно великою обдарованістю та великою проникливістю в оцінці згубних наслідків їх відходу від вільнолюбних настроїв раннього періоду творчості, то скромне дарування Сауті співвідносилось з реакційністю» [по 3, С. 186]. Або інший відгук про лейкістів: «Надзвичайно обдаровані Вордсворт і Колрідж здійснили величезний внесок у розвиток англійської поезії та залишалися відвертими у своїх ідейних ілюзіях. Сауті був більш одноманітним та консервативним» [1, С. 376]. У такому дусі відгукувалися більшість вітчизняних критиків про творчість поета, принципово відкидаючи чи замовчуючи всі його здобутки, нехтуючи власне літературною цінністю, натомість керуючись наявністю «хибних» політичних уподобань поета, яких ані радянське, ані британське суспільство не могло йому пробачити.

Цікавої думки дотримується У. Хезлітт у своєму «Дусі часу»: «Не правда, а власне бачення – головний принцип мислення містера Сауті. Звабливість новизни, оплески більшості, дозвіл влади, повага старовини, ворожість, обурення, дух сперечання дуже властиві його вподобанням» [8].

Великий негативний вплив на творчість поета зробив і той факт, що Сауті був політичним ворогом Байрона та Шеллі і став у їхній оцінці чимось на зразок літературного підлабузника. Річ у тім, що Роберт Сауті, досягнувши високого статусу поета-лауреата, виявляв монархічні почуття. Його поема “Видіння суду”, що прославляла короля Георга III, була осміяна Байроном в однойменній пародії [2, С. 63]. У той же час Сауті писав фантастичні балади, у яких розвивав думку про божественне покарання за гріхи. Сварка Байрона та Сауті до того часу тривала вже кілька років, то згасаючи, то розгораючись із новою силою. У передмові до поеми «Видіння суду» Сауті виступив із різкою критикою «сатанинської школи»

¹ переклад наш

Байрона - поетів із «хворим серцем та розбещеною уявою», які «постали проти найсвятіших законів людського суспільства, і докладають усіх зусиль, щоб зробити останніх такими ж жалюгідними, як і вони самі, заражаючи їх аморальним вірусом, що роз'їдає душу» [10]. І хоча не було названо жодного імені, усі знали, про кого йдеться. Байрон відповів своєму опоненту в Третій пісні «Дон Жуана», де висміяв Сауті як поета.

Сей бард природой не был обделен:
Имел и острый взгляд, и нос горбатый,
На коршуна похож был, правда, он,
Но все же в этой хищности крылатой
Имелся стиль, - он был не так дурен,
Как стих его шершавый и щербатый,
Являвший все типичные черты
Холуйства и преступной клеветы...²

У додатках до «Двох Фоскарі» (1921) Байрон згадав про плітки, які начебто розпускав про нього Сауті після повернення з подорожі Швейцарією, та спростував нападки лауреата на «сатанинську школу». Відомо, що спочатку Байрон хотів присвятити «Двох Фоскарі» Вальтеру Скотту, але передумав через те, що Скотт був у дружніх стосунках із Сауті. До того ж, саме Вальтер Скотт висунув кандидатуру Сауті на посаду поета-лауреата. «Але я ще задам лауреату, як тільки достатньо вивчу лексику лайок базарних торговок», - писав Байрон у листі Скотту в січні 1822 року [10].

Втім, ненависть із боку Байрона так і не змогла нашкодити репутації Сауті серед відомих британських критиків. Вони продовжували його поважати та відгукуватися про Сауті як справжнього митця та неординарну особистість. Августин Біррел, наприклад, так прокоментував наполегливість поета: «Він писав перед сніданком; він читав під час сніданку; він писав історію до обіду; він виправляв помилки між обідом та чаєм; потім він писав есе для «Куортлі». У Сауті не було зв'язку з матеріальною реальністю. Його дружина утримувала господарство та видавала йому кишенькові гроші» [10]. Де Квінсі, що жив поруч із Сауті, говорив, що поет жив у своїй бібліотеці, яку Колрідж називав його дружиною.

Одного разу В. Скотт охарактеризував поему Вільсона як «щось у стилі Сауті», очевидно маючи на увазі її екзотичний колорит [4, С. 376]. І не дивно, адже більшість поем та балад Сауті було створено в 1797-1805 рр. У них відобразилося його захоплення фольклором Англії та інших країн. Поеми, написані в період наполеонівських війн, - «Медок» (1795), «Талаба-руйнівник» (1801), «Родерік, останній із готів» (1814) - об'єднані спільністю тематики та тяжінням до незвичного, дивовижного фону зображення:

Fair blows the wind, - the vessel drives along,
Her streamers fluttering at their length, her sails
All full, - she drives along, and round her prow
Scatters the ocean spray.
[Судно рветься вперед разом з вітром,
Його стяги, що в'ються по всій довжині, його вітрила
Повні, воно рветься вперед і навколо його носа
Розбиває бризки океану.³]

Переживши захоплення революцією, Сауті перейшов до відмови від своїх переконань. У 1813 р., після того, як Сауті став поетом-лауреатом, він, як правило, пише драми на історичні сюжети та біографії, де іронічний пафос міняється на прямо протилежний - героїчний. До кінця життя з-під його пера виходять релігійні твори. Поступово у своїй творчості Сауті звертається до прози. Саме прозаїчні твори та журнальні нариси Сауті змусили багатьох критиків перейти від сумнівної оцінки його поезії до захопленого визнання його таланту як прозаїка. До такої думки схиляється британський літературознавець та письменник Ентоні Бурджес, який відмічає, що «Роберта Сауті зараз читають переважно як біографа лорда Нельсона, а його довгі епічні роботи забуті» [6, С. 172], а також відносить його до маловідомих постатей епохи. У. Хезлітт оцінив його роботи, порівнюючи прозу Сауті з роботами Колріджа, Вордсворта та Байрона, інакше, назвавши його «найкращим письменником-прозаїком з нинішніх поетів» [9]. Ось як оцінює досягнення Сауті в прозі Уільям Хезлітт: «Прозовий стиль містера Сауті ледве можна високо оцінити. Він простий, ясний, чіткий, неформальний; ми маємо на увазі, що він набагато кращий від лорда Байрона, тобто ближчий до істини у своїх есе та рев'ю» [9]. З іншого боку, Едвард Альберт писав, що «роботи Сауті надто амбіційні для поета його можливостей» [5, 328].

Отже, можна впевнено сказати, що Роберта Сауті далеко не ідеалізують у Британії, але вважають, що він має право на власний світогляд. І хоча радянська критика висвітлювала спадок поета дуже однобоко, його вірші були високо оцінені В. Жуковським, який вважав Сауті близьким по духу. О.С. Пушкін, в свою чергу, висловив повагу до релігійних переконань британського поета в одній із фінальних своїх

² переклад Т. Гнедич

³ переклад наш

статей «Последний из свойственников Иоанны Д'Арк». Порівнюючи ставлення до Орлеанської діви у Франції і Британії, Пушкін протиставить глузливиий сміх Вольтера в «Орлеанській незайманій» із «подвигом чесної людини» на ім'я Роберт Сауті, який теж створив поему про Жанну, але показав її не єхидно, а із позицій «благородним захопленням». Пушкін вважав, що мученицьке вогнище заслуговує поваги, і незважаючи на художні якості поеми Вольтера, віддав пальму першості натхненному британському лауреату. [8, 465] На жаль, у нашій країні творчість Роберта Сауті лишається «білою плямою», вона мало вивчена, майже не видається, до того ж, часто інтерпретується через призму поглядів Байрона, відкидаючи справжні здобутки.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алексеев, М. П. Из истории английской литературы: Этюды. Очерки. Исследования [Текст] / Михаил Павлович Алексеев. – М.: Государственное издание художественной литературы, Ленингр. отд-ние, 1960. – 496 с.
2. Гражданская, З. Т. От Шекспира до Шоу: Английские писатели XVI - XX вв. Книга для учащихся [Текст] / Зоя Тихоновна Гражданская. – М.: Просвещение, 1982. – 191 с.
3. Аникин, Г. В. История английской литературы: [Учеб. для пед. институтов по спец. 2103 «Иностранный язык»] [Текст] / Геннадий Викторович Аникин, Нина Павловна Михальская. – М.: Высш. шк., 1985. – 431 с.
4. Павличко, С. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті [Текст] / Соломія Павличко. – К.: Основи, 2001. – 576 с.
5. Albert, E. History of English Literature [Text] / Edward Albert; revised by J.A. Stone. - Fifth edition. - Fifth impression. - Calcutta: Oxford University Press, 1985. – 663 p.
6. Burgess, A. English Literature [Text] / Antony Burgess. – First published 1958. - New edition 1974. - Twenty-seventh impression. - Harlow, Essex: Pearson education limited, Edinburgh gate, 2000. – 278 p.
7. Moody, W. V., Lavett R. M. A History of English Literature from Beowulf to 1926 [Text] / William V. Moody, R. M. Lavett. - N. Y., 1964. - 602p.
8. Пушкин, А. С. Полное собрание сочинений [Текст]: в 10 т. - Л.: Наука. Ленингр. отд-ние, 1977 - 1979. Т. 6.: Критика и библиография. Наброски, записи, конспекты, планы. Заметки на полях. Приписываемое Пушкину / . - Л.: Наука. Ленингр. отд-ние - 1978. - 447 с. - 4 ил. - 600. 000 экз.
9. Hazlitt, W. Spirit of the Age [Text] / William Hazlitt; ed. by E. D. Mackerness. - London : Collins Publishers, 1969 . - 257 p.

УДК 821.161.2:82-94

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ

Дудніков М.О., к.філол.н., докторант

Криворізький державний педагогічний університет

У статті розглядається жанр історичного роману в руслі функціонального підходу до літератури. Береться до уваги схема „епоха – письменник – твір”, а також додатковий компонент „читач”. Функції історичного роману досліджуються в контексті його еволюції.

Ключові слова: функціональний підхід, історичний роман, історизм, еволюція жанру.

Дудников Н.А. ОСНОВНЫЕ ФУНКЦИИ ИСТОРИЧЕСКОГО РОМАНА / Криворожский государственный педагогический университет, Украина.

В статье рассматривается жанр исторического романа в русле функционального подхода к литературе. Принимается во внимание схема „эпоха – писатель – произведение”, а также дополнительный компонент „читатель”. Функции исторического романа исследуются в контексте его эволюции.

Ключевые слова: функциональный подход, исторический роман, историзм, эволюция жанра.

Dudnikov N.A. THE MAINE FUNCTIONS OF HISTORICAL NOVEL / Krivorozgian Pedagogical University, Ukraine.

The article deals with the genre of the historical novel in terms of functional approach to literature taking into consideration the scheme “epoch – writer – fiction” as well as its additional component “reader”. The functions of the historical novel as a genre are investigated from the point of view of its evolution.

Key words: functional approach, historical novel, evolution of the genre.